

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(17/06/2020)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.1 α

1. ΛΑΘΟΣ «—ή δὲ τοῦ φρονῆσαι παντός μᾶλλον θειοτέρου τινός τυγχάνει».
2. ΛΑΘΟΣ «ὕπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμόν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερόν γίγνεται.»
3. ΣΩΣΤΟ «Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται».

A.1 β

1. Η αντωνυμία σφεῖς αναφέρεται στο τινές ἐπαγγελλόμενοί, δηλαδή στους σοφιστές.
2. Η αντωνυμία ᾧ αναφέρεται στη λέξη «ὄργανον».

B1. Ο Πλάτωνας θεωρεί ότι υπάρχουν δύο κόσμοι, ο αισθητός κόσμος της εμπειρίας μας και ο κόσμος των ιδεών, που είναι νοητός και υπεραισθητός. Οι ιδέες είναι πράγματα υπαρκτά, ανεξάρτητα από τον αισθητό κόσμο, αιώνια και αμετάβλητα, που μπορούμε να τα προσεγγίσουμε και να τα γνωρίσουμε μόνο με το νου. Η ιδέα (τὴν ἐνοῦσαν ἐκάστου δύνανται ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ ὄργανον ᾧ καταμανθάνει ἕκαστος), είναι αμετακίνητη και ξεφεύγει από την αποσύνθεση που συνεπιφέρει το γίγνεσθαι. Η αρχή αυτού του συστήματος μας λέει ο Πλάτων ότι είναι το Ἄγαθόν, το οποίο αποτελεί ένα σημαντικό συστατικό για να γνωρίσουμε τις ιδέες. Παράλληλα με τη λέξη «περιαγωγή», ο φιλόσοφος εμβαθύνει στο ρόλο της παιδείας. Η αξία της παιδείας ἐγκείται ακριβῶς σ' αυτήν την ιδιότητα, δηλαδή είναι η «τέχνη» που θα βοηθήσει την ψυχή να μεταστραφεί («περιακτέον εἶναι», «περιαγωγῆς») με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο («ὡς ῥᾶστα τε καὶ ἀνυσιμώτατα») από τον απατηλό κόσμο των αισθήσεων στον κόσμο της νόησης και των ιδεών. Η ψυχή εισερχόμενη στο χώρο των ιδεών χρειάζεται κάποιο χρόνο, για να προσαρμοστεί αλλά με τη βοήθεια της φρόνησης και της περιαγωγῆς θα στρέψει την ψυχή προς την Αλήθεια. Καταληκτικά, χρέος λοιπόν της παιδείας είναι να βρει τρόπο ώστε πιο γρήγορα και πιο αποτελεσματικά η ψυχή να κατακτήσει έναν κόσμο («ὠφέλιμον» και «χρήσιμόν»).

B2. Ο Σωκράτης στο χωρίο «Φασὶ δὲ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναί, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες», με την τετραπλή χρήση της πρόθεσης ἐν στην πρώτη παράγραφο του κειμένου, ο Πλάτων προσπαθεί να αισθητοποιήσει τον εσωτερικό, βιωματικό χαρακτήρα της γνώσης. Παράλληλα στο συγκεκριμένο χωρίο φαίνεται να καταφέρεται εναντίον των σύγχρονων του «επαγγελματιών» της εκπαίδευσης, δηλαδή τους σοφιστές, οι οποίοι – ἐναντι ἀδρῆς συνήθως ἀμοιβῆς – ἀνελάμβαναν να «ἐμφυτεύσουν» τη γνώση στο μυαλό των μαθητῶν τους. Χρησιμοποιώντας την παρομοίωση («οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες»), η οποία καθιστά ενεργέστερο και δραστικότερο το λόγο του. Ἐτσι

επισημαίνει ότι οι περισσότεροι άνθρωποι βρίσκονται σε άγνοια και οι σοφιστές τους εφοδιάζουν με γνώσεις. Αυτή η αντίληψη θυμίζει κάποιον που έχει μάτια, αλλά δεν βλέπει και κάποιος του χαρίζει την όραση. Αναμφίβολα διακρίνεται η διάκριση παιδείας και εκπαίδευσης, αφού ο Σωκράτης διατείνεται ότι η γνώση προϋπάρχει στον άνθρωπο, αυτός όμως πρέπει με όλη του την ψυχή να στραφεί προς το Άγαθόν, στο όν και μετά θα ανακαλέσει τις γνώσεις και την αλήθεια που ενυπάρχει σ' αυτόν, μέσω της ανάμνησης των ιδεών.

B3.

1. α
2. γ
3. β
4. β
5. γ

B.4 α

Φανόν: φάσμα

Ανασχέσθαι: ανακωχή

Περιακτέον: άξονας

Τετραμμένω: ανατροπή

Εντιθέντες: παρακαταθήκη

Απόλλυσι: απώλεια

B4 β.

έπαγγελόμενοι : Πολλοί Έλληνες φοιτητές αναζητούν τη γη της επαγγελίας σε μια χώρα του εξωτερικού για ανεύρεση εργασίας.

έπιστήμης: Πόλλοί εκφράζουν την άποψη τους « επί παντός επιστητού», χωρίς να είναι ειδήμονες.

B5. Το απόσπασμα του Α. Δελμούζου παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τις πλατωνικές απόψεις, όσον αφορά τον σκοπό της παιδείας στο βίο των ανθρώπων.

Πιο συγκεκριμένα, ο συγγραφέας τονίζει την σημασία της παιδείας, αφού αυτό το αγαθό στρέφει τον άνθρωπο προς την αληθινή περιοχή του όντος («Σκοπός της ... Του ανθρώπου»). Παράλληλα στην αλληγορία του σπηλαίου : η παιδεία, ο φιλόσοφος, Πλάτων υποστηρίζει ότι η γνώση είναι μια διαδικασία, μια εσωτερική λειτουργία η οποία βοηθά τον άνθρωπο να ξεφύγει από το πρόσκαιρο γίγνεσθαι (« έκ του γιγνομένου») και να φτάσει στη θέαση του Αγαθού, δηλαδή την γνώση μέσα από μια ολιστική (« σὺν ὅλη τῇ ψυχῇ») προσέγγισή του. Συμπληρωματικά ,μια ακόμη έννοια, η οποία επισημαίνεται στον Πλάτων σχετικά με τον σκοπό της παιδείας είναι η έννοια της περιαγωγής, δηλαδή ο καθολικός χαρακτήρας της γνώσης και της παιδείας. Ο άνθρωπος με τη δύναμη της φρόνησης, η οποία ανήκει σε κάτι περισσότερο θεϊκό, βοηθά το άτομο να καλλιεργηθεί και να εμπεδώσει μέσα του τις αρετές όπως την ανθρωπιά. Παρόμοια ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι για να φτάσει ο άνθρωπος στην αλήθεια, να κατακτήσει τη γνώση θα πρέπει να προσπαθήσει σε ατομικό επίπεδο προκειμένου να αναλογιστεί τη δύναμή του και να καλλιεργήσει

μέσα του τις καλλιεργήσιμες αρετές («παρά είναι...προσπάθεια», « Και θα το μέσα τους»).

Καταληκτικά, ο αληθινά καλλιεργημένος άνθρωπος, ο οποίος θα κατακτήσει την εγκράτεια και άλλες διανοητικές αρετές καθιστάται ικανός να προσεγγίσει σε ικανοποιητικό βαθμό την αλήθεια της γνώσης.

Ξενοφών, Πόροι 5, 11-13

Γ1. ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Εάν όμως πάλι νομίζει κάποιος ότι είναι πιο επωφελής για την πόλη ο πόλεμος παρά η ειρήνη, εγώ βέβαια δεν ξέρω πώς θα μπορούσε να κριθεί καλύτερα αυτό, παρά εάν κάποιος επανεξέταζε πώς έχουν αποβεί για την πόλη αυτά που έχουν γίνει. Γιατί θα βρει ότι στο παρελθόν σε περίοδο ειρήνης πάρα πολλά χρήματα εισήχθησαν στην πόλη, (θα βρει) όμως ότι όλα αυτά ξοδεύτηκαν στην εποχή του πολέμου· θα καταλάβει επίσης, εάν εξετάσει το ζήτημα, ότι και τώρα εξαιτίας βέβαια του πολέμου έλειψαν πολλά έσοδα, και ότι από τα εισερχόμενα έσοδα πολλά ξοδεύτηκαν σε κάθε είδους ανάγκες· και από τη στιγμή που έχει γίνει ειρήνη στη θάλασσα, (θα καταλάβει) ότι έχουν βέβαια αυξηθεί τα έσοδα, και ότι είναι δυνατό στους πολίτες να τα χρησιμοποιούν, όπως θέλουν.

Εάν όμως κάποιος με ρωτήσει· αλήθεια, υποστηρίζεις ότι όταν κανείς αδικεί την πόλη μας πρέπει να τον αντιμετωπίζουμε ειρηνικά; (Θα απαντούσα) Δεν θα το ισχυριζόμουν· αλλά μάλλον υποστηρίζω ότι πολύ πιο γρήγορα θα τιμωρούσαμε αυτούς (οι οποίοι αδικήσαν την πόλη μας), εάν δεν δίναμε σε κανέναν αφορμή να αδικεί· γιατί τότε δεν θα μπορούσαν να έχουν κανένα σύμμαχο.

Γ2. Ο Ξενοφών στο απόσπασμα του διδακτικού του έργου «Πόροι ή περί προσόδων» προβάλλει ως απαραίτητη για τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης της Αθήνας την υιοθέτηση μιας ειρηνικής πολιτικής. Αναφέρει, λοιπόν, τα πλεονεκτήματα της ειρήνης και τα μειονεκτήματα του πολέμου. Ειδικότερα, επισημαίνει πως από την ανασκόπηση του παρελθόντος προκύπτει ότι σε περιόδους ειρήνης εισέρχονταν στην πόλη χρήματα («έν ειρήνη μὲν πάνυ πολλά χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα»), τα οποία όμως ξοδεύονταν σε καιρό πολέμου («έν πολέμῳ δὲ πάντα ταῦτα καταδαπανηθέντα»). Ο ιστορικός τονίζει ότι ο πόλεμος όχι μόνο περιορίζει τα έσοδα της πόλης αλλά και δημιουργεί ανάγκες των οποίων η ικανοποίηση απαιτεί έξοδα («διὰ μὲν τὸν πόλεμον καὶ τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλιπούσας καὶ τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας»). Αντίθετα, η ειρήνη («εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται») εξασφαλίζει πόρους, τους οποίους αξιοποιούν ποικιλοτρόπως οι πολίτες («καὶ ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὅ τι βούλονται»). Επομένως, με βάση το κείμενο, η οικονομική ευημερία της Αθήνας συνδέεται με τα αγαθά της ειρήνης, στην οποία οφείλει να στοχεύει κάθε πόλη ώστε να εξελίσσεται.

Γ3 α. ἐξέλειπες

εἰσήεις, εἰσήεισθα

κατεδαπανῶ

β. (θετικός) μάλα, (υπερθετικός) μάλιστα

(θετικός) ταχύ- ταχέως, (υπερθετικός) τάχιστα

γ. τισίν

πρόσοδοι

πολίτα

Γ4.α. ἡ εἰρήνην: β' ὄρος σύγκρισης- εκφέρεται: ἢ και ομοιόπτωτα με τον α' ὄρο (αιτιατική, ὅπως και ο α' ὄρος «πόλεμον»),

ταῦτα: Ὑποκείμενο στο ρήμα «ἂν κριθείη», αττική σύνταξη

τῶν προσόδων: ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο «πολλάς»

ἄγειν: υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «χρή», τελικό απαρέμφατο, ετεροπροσωπία

β. ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή, γιατί εξαρτάται από το ρήμα «εὔρήσει» και αναφέρεται στο αντικείμενο του ρήματος, τη λέξη «χρήματα», το οποίο είναι και υποκείμενο της μετοχής. Λειτουργεί ως κατηγορούμενο στο αντικείμενο του ρήματος «χρήματα».

γ. «πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη»: δευτερεύουσα ονοματική, πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής αγνοίας, που είναι αντικείμενο στο ρήμα «οὐκ οἶδα», το οποίο είναι γνωστικό ρήμα και συντάσσεται με πλάγια ερωτηματική πρόταση.

«ὡς χρή καὶ πρὸς τούτον εἰρήνην ἄγειν»: δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση, που είναι αντικείμενο στο ρήμα «λέγεις», το οποίο είναι λεκτικό και συντάσσεται με ειδική πρόταση.